

Ronald Waterman

Overdenking – 4 mei 2022

WESTERBORK

Als 9-jarige herinner ik mij Westerbork in grijze en bruine tinten, een vierkante, kale vlakte, zanderig en stoffig in de zomer, modderig in herfst en winter, vierzijdig omringd door prikkeldraad met bemande wachttorens. Dwars door het kamp de zogeheten Boulevard des Misères met het wekelijkse transport naar onheilspellende bestemmingen als Auschwitz, Sobibor, Bergen-Belsen, Theresienstadt. Boven het kamp de hemel, vrij van prikkeldraad. Een hemel van hoop en wanhoop. Hoop omdat 's avonds en 's nachts een sterrenhemel en de maan troostrijk waren, omdat je je verbonden voelde met het universum. Hoop ook, omdat je overdag condens-strepen zag van geallieerde vliegtuigen op weg naar Duitsland. Wanhoop omdat de bevrijding uitbleef. Dit laatste tot uitdrukking gebracht door de naar de hemel wijzende railuiteinden in het monument van Ralph Prins. De hoop – heden ten dage – tot uitdrukking gebracht door de schotels van de radiotelescopieën die het universum wetenschappelijk onderzoeken en die vandaag naar beneden wijzen in de rouwstand.

Wij verbleven in barak 85, voor de helft afdeling vrouwen en meisjes en voor de andere helft mannen en jongens, met aan beide uiteinden een washok met zinken goot en kraantjes. De WC was buiten in een stenen huisje met een houten plankier met twee rijen ronde gaten waar je ruggelings je behoefte kon doen. In de barak rijen driehoog stapelbedden met strozakken vergeven van vlooiën. Zelf werd ik ziek: dubbele oorontsteking, longontsteking en geelzucht.

Ik kwam in de ziekenbarak met hoge koorts (41,3). De zeer toegewijde kinderarts dokter Wolff heeft mij erdoorheen geslept met een enorme toewijding, niet alleen voor mij maar ook voor de andere kinderen die hem waren toevertrouwd.

Mijn moeder lag elders in de ziekenbarak met geelzucht evenals mijn vader die getroffen was door een granaatscherf, 5 cm van zijn hart, ten gevolge van een luchtgevecht boven het kamp. Toen ik herstellende was, zei dokter Wolff: "Ik breng je naar je moeder, klim maar op mijn rug, zodat zij jou kan zien." Ondanks zijn gehandicapte rug.

Dokter Wolff overleefde de oorlog niet, zo een door en door toegewijd mens en kinderarts werd in Auschwitz vergast. Ook voor hem geldt – als voor zovelen: Waarom...? Waarom...?

De gevreesde transportlijst die de avond vóór het transport werd voorgelezen, bracht spanningen met zich mee. Zo zijn 102.000 Joden de vernietiging ingegaan, weten wij nu. Het Namen-monument in Amsterdam getuigt daarvan. Zo ook mijn oom Eduard Prins via de strafbarak. De een na de andere zogenaamd beschermende lijst "platzte" en verloor daardoor zijn beschermende waarde. Ons transport was op 4 september 1944. Na twee dagen en twee nachten in een veewagen met één ton voor je behoefte, kwamen we op 6 september in Theresienstadt aan. Daar moesten mijn ouders, broers, zusje en ik dwangarbeid verrichten. Mijn broers werden ernstig ziek. Ze kregen vlektyfus, omdat ze kleren moesten ontluizen, nota bene met Zyklon B, zich nog niet realiserend dat datzelfde Zyklon B gebruikt werd om mensen te vergassen.

Eind april 1945 kwam een dodentransport in open veewagens aan. Mensen, meer dood dan levend, kwamen uit de wagons. Twee uitgemergelde mensen kropen naar me toe, naar de waterige kom soep die ik in mijn handen hield. Ik zette de kom voor hen neer. Om er als eerste bij te zijn, sloeg de een de ander dood. Hij bereikte de kom en stierf zelf. De kom liet ik staan. Toen het Rode Leger naderde, wilden de Nazi's hun sporen uitwissen. Wij werden als kinderen op een rij gezet en moesten doosjes naar elkaar overgooien, richting een zijrivier van de Elbe. In die doosjes zat de as van 34.000 doden uit Theresienstadt. De as moesten we in het water storten. Op ieder doosje stond een naam en een nummer. Ik herinner me een jongen die zei: "Ik heb hier mijn grootmoeder in een doos." De gelegeerde doosjes werden verbrand.

Ik zag ook snippers van de brandende archieven door de lucht vliegen. Toen ik er een opraapte, werd ik door een SS-er beschoten. De kogel ketste in het zand tussen mijn benen. Het half verbrande document liet ik vallen en ik rende zigzaggend weg.

Van ons transport overleefden 804 van de 2081 gevangenen, onder wie ons gezin. Van de 19.000 kinderen, die naar Theresienstadt werden gestuurd, overleefde er een beperkt aantal.
Onder wie mijn broers, mijn zusje en ik.

Vaak werd ons gevraagd: hoe kun je verder leven na zulke ervaringen? Zelf putte ik enorme kracht uit onze bevrijding van het kwaad. Die energie investeerde ik in mijn studie en loopbaan. Maar de schaduw van de oorlog was lang. Als jongvolwassene kreeg ik een zware depressie. Mijn oudste broer stierf aan de gevolgen van tbc die hij opliep in het kamp.

Elke schaduw is uiteindelijk kind van het licht. Als je het geluk hebt het overleefd te hebben, dan legt het de verplichting op om iets van je leven te maken, het zin te geven. Ook ten opzichte van hen die het niet hebben overleefd. Dat is niet altijd eenvoudig. Belangrijk is het besef dat vrijheid het hoogste goed is. Maar wel een vrijheid in verantwoordelijkheid voor jezelf, de ander en de omgeving. Democratie is de minst slechte regeringsvorm en daarom de beste. Juist nu is het belangrijk lessen te trekken uit het verleden, waakzaam te blijven om de toekomst met opgeheven hoofd tegemoet te treden. Juist nu is het noodzakelijk onze stem te verheffen tegen genocide en misdaden tegen de menselijkheid.

In de woorden van Van Randwijck

“Een volk dat voor tirannen zwicht
zal meer dan lijf en goed verliezen
dan dooft het licht...”

Ronald Waterman